

തവ വിരഹേ... ।

ആവാസോ വിപിനായതേ പ്രിയസഖീമാലാപി ജാലായതേ
താപോഽപി ശ്വസितേന ദാവദहनज्वालाकलापायते ।
सापि त्वद्विरहेण हन्त ! हरिणीरूपायते हा कथं
कन्दर्पोऽपि यमायते विरचञ्छार्दूलविक्रीडितम् । ।

गद्यक्रमः- आवासः विपिनायते प्रियसखीमालापि जालायते, तापः अपि
श्वसितेन दावदहनज्वालाकलापायते, सा अपि त्वद्विरहेण हरिणीरूपायते,
हन्त हा कथं कन्दर्पः अपि शार्दूलविक्रीडितं विरचयन् यमायते ।

(അല്ലയോ കേശവാ, അങ്ങയുടെ വിരഹത്താൽ വാസസ്ഥാനം
കാടായിട്ടും പ്രിയസഖികളുടെ കൂട്ടം വലയായിട്ടും ഉച്ഛ്വാസവായുവിന്റെ
ചൂട് ദഹിപ്പിക്കുന്ന അഗ്നിയായിട്ടും അവൾ നിന്റെ വിരഹത്താൽ
മാൻപേടയെപോലെയും തോന്നി. ഹാ കഷ്ടം എന്ത്? കാമദേവൻ
പോലും, പുലിയെപ്പോലെ. അവളെ ആക്രമിക്കപ്പെടുന്ന യമനായും
തോന്നി.)

स्तनविनिहितमपि हारमुदारम् ।

सा मनुते कृशतनुरिव भारम् ।

राधिका तव विरहे केशव!?

अन्वयः- हे केशव तव विरहे सा कृशतनु-राधिका स्तनविनिहितम् उदारं
हारं अपि अतिभारं मनुते ।

അല്ലയോ കേശവ! നിന്റെ വിരഹത്താൽ ആ കൃശഗാത്രയായ രാധയ്ക്ക് താൻ അണിഞ്ഞിരിക്കുന്ന മാലയ്ക്ക് പോലും അതിഭാരമുള്ളതായി തോന്നിക്കുന്നു.

सरसमसृणमपि मलयजपङ्कं
पश्यति विषमिव वपुषि सशकम् ।

അന്വയ:- हे केशव! तव विरहे सा वपुषि सरसमसृणं मलयजपङ्कम् अपि विषम् इव सशङ्कं पश्यति ।

അല്ലയോ കേശവ! നിന്റെ വിരഹത്താൽ അവൾ ശരീരത്തിലണിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ചന്ദനത്തിന്റെ ചാറ് പോലും വിഷമാണോ എന്നവൾ സംശയത്തോടെ നോക്കുന്നു.

श्वसितपवनमनुपमपरिणाहं
मदनदहनमिव वहति सदाहं ।

അന്വയ: सा अनुपमपरिणाहं श्वसितपवनं मदनदहनम् इव सदाहं वहति ।

അവൾ ശ്വസിക്കുന്നനിശ്വാസ വായുപോലും ചുട്ടു പൊള്ളുന്ന തീയായിട്ട് തോന്നുന്നു. (വിരഹം കൊണ്ട് ഉള്ളിൽ ചുട്ട് വർധിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് ദീർഘനിശ്വാസം വിടുന്നു. ആ നിശ്വാസം ചുട്ടുപൊള്ളുന്ന തീയായി അനുഭവപ്പെടുന്നു.)

दिशि दिशि किरति सजलकणजालं
नयननलिनमिव विगलितनालम् । ।

അന്വയ:-सा राधा सजलकणजालं नयननलिनं, विगलितनालं नलिनं इव दिशि दिशि किरति ।

ആ രാധ കണ്ണനീർ കൊണ്ടു മൂടിയ താമരപോലെയുള്ള കണ്ണുകൾ കൊണ്ട് (തണ്ടൊടിഞ്ഞ താമരപോലെയിരിക്കുന്ന അവൾ,) എല്ലാ ദിക്കിലേക്കും നോക്കി നിന്നെ തിരയുന്നു.

नयनविषयमपि किसलयतल्पं
कलयति विहितहुताशनकल्पम् ।

अन्वयः- नयनविषयम् अपि किसलयतल्पं विहितहुताशनकल्पं कलयति ।
തളിരുപോലെ മൃദുലമായ തല്പത്തിലാണ് ഉറങ്ങുന്നതെങ്കിലും അങ്ങയുടെ
വിരഹത്താൽ അഗ്നിയുടെ മേൽ കിടക്കുകയാണോ എന്ന് അവൾ ആശ
ങ്കിക്കുന്നു..

त्वजति न पाणितलेन कपोलं
बालशशिनमिव सायमलोलम् ।

अन्वयः- सा अलोलं कपोलं सायं बालशशिनम् इव पाणितलेन त्यजति ।

താടീക്ക് കൈകൊടുത്തിരിക്കുന്ന അവൾ ആകാശത്ത് ചന്ദ്രക്കല എന്ന പോലെ
ചിന്താധീനയായി അനങ്ങാതെ ഇരിക്കുന്നു.

हरिरिति हरिरिति जपति सकामं
विरहविहितमरणेव निकामम् ।

अन्वयः- सा निकामं हरिरिति हरिरिति विरहविहितमरणा इव सकामं जपति ।

ഹരിയെ കാണാനുള്ള ആഗ്രഹത്തോടെ വിരഹം കൊണ്ട്
മരണാസന്നയായവളെപ്പോലെ അവൾ ഹരി, ഹരി എന്ന് സദാ
ജപിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

(മറ്റുള്ളവർ മരണമടുക്കുമ്പോൾ വിഷ്ണുപദ പ്രാപ്യർത്ഥം ഹരി, ഹരി എന്ന്
ജപിക്കുന്നു. ഇവിടെ രാധ വിരഹം കൊണ്ട് മരണാസന്നയാണെന്നർത്ഥം.)

श्रीजयदेवभणितमिति गीतं

सुखयतु केशवपदमुपनीतम् ।

अन्वयः- इति श्रीजयदेवभणितं केशवपदं उपनीतं गीतं सुखयतु ।

ശ്രീ ജയദേവനാൽ വിരചിതവും മോക്ഷദായകവുമായ ഈ ഗീതം കേൾക്കുന്ന
ഗായകനെ സുഖിപ്പിക്കട്ടെ.

ഗീതഗോവിന്ദം

ഭാരതീയവൈഷ്ണവ ഭക്തി പ്രസ്ഥാനത്തിലെ പരമശ്രേഷ്ഠകൃതിയാണ് ഗീതഗോവിന്ദം. 12 സർഗ്ഗങ്ങളുള്ള ഈ കൃതിയിൽ രാധയുടേയും കൃഷ്ണന്റേയും ചരിതമാണ് പ്രതിപാദിക്കുന്നത്. ജയദേവകവിയായ ഈ ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ കർത്താവ്. പ്രണയ-ഭക്തി ഭാവാത്മകമായ ഈ കാവ്യത്തിൽ രാധയുടേയും കൃഷ്ണന്റേയും പരസ്പരാനുരാഗവും രാധയുടെ വിരഹ വൈവശ്യവും വർണ്ണിക്കുന്നു. ഭാരതം മുഴുവൻ പലതരത്തിലുള്ള കലാരൂപങ്ങളുടെ സാഹിത്യമായിട്ട് ഗീതഗോവിന്ദത്തെ ഉപയോഗിക്കുന്നു. കേരളത്തിൽ സോപാനസംഗീതത്തിന്റെ സാഹിത്യ രൂപത്തിൽ പ്രചാരം നേടിയിട്ടുണ്ട് ഗീതഗോവിന്ദം. ഗീതികാവ്യത്തിന്റെ ശ്ലോകം അതിനു ശേഷം പദമെന്നാണ് ക്രമം. ഓരോ പദത്തിന്റേയും അന്തിമപാദത്തിൽ ശ്രീ ജയദേവ എന്ന കവി മുദ്രയും കാണപ്പെടുന്നു. താള രാഗാനുബന്ധഗാനം' തന്നെയാണ് ഗീതികാവ്യം. ഗ്രന്ഥത്തിൽ ആലാപനത്തിനായിക്കൊണ്ട് കവിയാൽ തന്നെ രാഗവും താളവും നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നു.

സോപാനസംഗീതം

കേരളീയ സംഗീതശാഖയാണ് സോപാനസംഗീതം. ദേവതാസ്തുതിപരമായ ഗീതങ്ങൾ നിർദ്ദിഷ്ടതാളം അനുസരിച്ച് ആലപിക്കുന്നു. ഇടയ്ക്ക്, ചേങ്ങില എന്നിവ ആണ് വാദ്യോപകരണങ്ങൾ, ദേവാലയങ്ങളിൽ ശ്രീകോവിലിന് സമീപമുള്ള ചവിട്ടുപടിക്കു (സോപാനം) നിന്നുകൊണ്ട് അവതരിപ്പിക്കുന്നതിനാലാണ് സോപാനസംഗീതം എന്ന പേരുണ്ടായത്. മലയാളത്തിലും സംസ്കൃതത്തിലും രചിക്കപ്പെട്ട ഗീതങ്ങളാണ് പാടുന്നത്. ആദ്യം അകാരം കൊണ്ട് രാഗാലാപനം, അതിനുശേഷം ശ്ലോകം, അതിനുശേഷം പദം ഇതാണ് അവതരണക്രമം. ഭക്തി തന്നെ ഭാവം, ജയദേവന്റെ ഗീതഗോവിന്ദം പ്രാധാന്യത്തോടെ അവതരിപ്പിക്കുന്നു. അതാകട്ടെ അഷ്ടപദി എന്ന് പ്രസിദ്ധമായി. ഷട്കാലഗോവിന്ദ മാരാർ എന്ന കീർത്തികേട്ട് സോപാന സംഗീതജ്ഞൻ തൃഗ രാജസ്വാമികളാൽ പോലും ബഹുമാനിക്കപ്പെട്ടതായിരുന്നു

प्रश्नानि उत्तराणि च

1. गीतगोविन्दस्य कर्ता कः?- जयदेवः

2. पश्यति विषमिव वपुषि सशङ्कम् ,किं विषमिव पश्यति?- मलयजपङ्कम् ।
- 3 गीतगोविन्दे कति सर्गाः सन्ति ?-द्वादश ।
- 4 सा भारं मनुते किम् ? हारम् ।
- 5 मलयज पङ्कं विषमिव पश्यति । का ? राधा ।
- 6 विरहविहितमरणा का ? राधा
- 7 बालशशिनमिव सायमलोलम् । का?- गोपिका ।
- 8 किसलयकल्पं हुताशनकल्पं मनुते । कस्मात् । विरहात् ।
- 9 राधा कथं हरिरिति हरिरिति जपति ? सकामं ।
- 10 गीते चन्दनमित्यर्थकं पदं किम् ? मलयजं ।
- 11 श्री जयदेव भणितं गीतम् । किम्?- गीतगोविन्दम् ।

३. पदच्छेदाः

कापि-	का + अपि ।
सापि-	सा + अपि । ।
तापोऽपि-	तापः + अपि ।
कोऽपि-	कः + अपि ।
विषमिव-	विषं + इव ।
दहनमिव-	दहनं + इव ।
शशिनमिव-	शशिनं + इव ।
नलिनमिव-	नलिनं + इव ।
हरिरिति-	हरिः + इति ।
रविरिति-	रविः + इति ।
कन्दर्पोऽपि-	कन्दर्पः + अपि ।
रामोऽपि-	रामः + अपि । ।
मालापि-	माला + अपि ।
सीतापि-	सीता + अपि ।
राधापि-	राधा + अपि ।
रमापि-	रमा + अपि ।

പ്രസ്തുതാനി-അപ്രസ്തുതാനി ।

ആവാസ:-	വിപിനം ।
പ്രിയസഖി മാലാ-	ജാലം ।
താപ:	ദാവ ദഹന ജ്വാലാ ।
രാധാ-	ഹരിണി ।
മലയജപടകം	-വിഷം ।
ശ്വസിതപവനം-	മദനദഹനം ।
കിസलय തല്പം-	ഹുതാശന കല്പം ।

പ്രശ്നാനി

പ്രസ്തുതാനി-അപ്രസ്തുതാനി । യथോചിതം യോജയതാ

ആവാസ:-	ഹരിണി ।
പ്രിയസഖി മാലാ-	ഹുതാശന കല്പം ।
താപ:	മദനദഹനം ।
രാധാ-	വിപിനം ।
മലയജപടകം	ജാലം ।
ശ്വസിതപവനം-	ദാവ ദഹന ജ്വാലാ ।
കിസलय തല്പം-	-വിഷം ।

രണ്ടു തരത്തിൽ പ്രസ്തുതാപ്രസ്തുതങ്ങൾ എഴുതി പരിശീലിക്കാം

1 ഉപമാനം അപ്രസ്തുതം, ഉപമേയം പ്രസ്തുതം

2 അനുഭവപ്പോടുന്നതെല്ലാം പ്രസ്തുതം തോന്നലുകളെല്ലാം അപ്രസ്തുതം.

उत्तरम्

ആവാസ:-	വിപിനം ।
പ്രിയസഖി മാലാ-	ജാലം ।
താപ:	ദാവ ദഹന ജ്വാലാ ।
രാധാ-	ഹരിണി ।

मलयजपङ्कम्	-विषम् ।
श्वसितपवनम्-	मदनदहनम् । .
किसलय तल्पम्-	हुताशन कल्पम् । ।

इष्टतमपदं चित्वा आस्वादनटीकां लिखत ।

त्यजति न पाणितलेन कपोलं
बालशशिनमिव सायमलोलम् । ।

दिशि दिशि किरति सजलकणजालं
नयननलिनमिव विगलितनालम् । ।

नयनविषयमपि किसलयतल्पं
कलयति विहितहुताशनकल्पम् । ।

(ഇത്തരം ചോദ്യങ്ങൾ ചോദിച്ചാൽ തന്നിരിക്കുന്ന പദത്തിൽ ഇഷ്ടപ്പെട്ട പദമെടുത്താദ്യം എഴുതണം അതിനു ശേഷം ആമുഖം, ആശയം, ആസ്വാദനം എന്നീ പോയിന്റുകളെ ആസ്പദമാക്കി ആസ്വാദന കുറിപ്പ് തയ്യാറാക്കണം. ആമുഖത്തിൽ കവിയെ കുറിച്ചും കാവ്യത്തെ കുറിച്ചും സംക്ഷിപ്തമായി പ്രതിപാദിക്കണം. തുടർന്നാശയവും ആസ്വാദനവും എഴുതുക.)

दिशि दिशि किरति सजलकणजालं
नयननलिनमिव विगलितनालम् । ।

प्रदत्तेषु अयं पदं मम इष्टतमं पदं भवति । एतत् पदं जयदेव
कविना विरचितं गीतगोविन्दात् स्वीकृतम् । ग्रन्थेऽस्मिन् द्वादश सर्गाः
सन्ति । राधाकृष्णयोः परस्परानुरागः राधायाः विरहवैवश्यं च ग्रन्थस्या -
स्य इतिवृत्तं भवति ।

विरहणी राधा अतीव दुःखिताऽभवत् । अस्याः दयनीयावस्थां
दृष्ट्वा राधायाः एका सखी कृष्णस्य समीपं गत्वा एवं विवृणोति ।
राधायाः दयनीयवस्था अनुदिनं वर्धते । सा बिसरहितनलिनेन सदृशम्
अश्रुपूर्णं परिक्लान्तं च नयनं त्वद्दर्शनाकाङ्क्षया सर्वासु दिक्षु प्रसरति ।

अष्टपद्याः अयं भागः अतीव हृद्या भवति । तत्र विरहिण्याः
राधायाः अवस्था विरहतीक्ष्णता च उपवर्णिता । सा नलिनसदृश
नयनेन सर्वासु दिक्षु वीक्ष्यति, तद् कृष्णदर्शनाकाङ्क्षया भवति , इति
कविः समर्थयति । अत्र बिसरहितनलिनेन सदृशा इति प्रयोगेन
नायिकायाः विरहतीव्रतावस्थां अनुवाचकान् बोधयितुं शक्तं भवति ।
एभिः पदैः तस्याः विरहतीव्रता व्यक्ता भवति । तस्योपरि पदस्यास्य
आशयगाम्भीर्यं पदगुम्फनरीतिः ताललयत्वं
चमत्कारभंगिः मधुरालापनसौन्दर्यं च आस्वादनक्षमतां वर्धयति । ।
2. अधः प्रदत्तस्य पदस्य आस्वादन टीकां लिखत ।

सरसमसृणमपि मलयजपङ्कं
पश्यति विषमिव वपुषि सशङ्कम्

.....
ആസ്വാദനടീക എഴുതുമ്പോൾ ചോദ്യപേപ്പറിൽ തന്നിരിക്കുന്ന
പദമെടുത്തൊഴുക...

सरसमसृणमपि मलयजपङ्कं
पश्यति विषमिव वपुषि सशङ्कम् । ।

अयं पदं ,जयदेव कविना विरचितं गीतगोविन्दात् स्वीकृतं भवति । जयदेवः तु वङ्गदेशीयः वैष्णवभक्तिप्रस्थानस्य प्रमुखकविः च आसीत् । द्वादशसर्गात्मके अस्मिन् काव्ये राधाकृष्णयोः परस्परानुरागः राधायाः विरहवैवश्यं च वर्णयति । केरलेषु सोपानसंगीतस्य साहित्यरूपेण प्रचुरप्रचारमाप्नुत गीतगोविन्दम् ।

तव विरहे नाम पाठे राधायाः विरह तीव्रताम् उपवर्णयति । अत्र राधायाः अवस्थां दृष्ट्वा स्वसखी कृष्णस्य समीपं गत्वा तद् निवेदयति । कृष्ण विरहात् राधा अतीवदुःखिता अभवत् । सा स्वाभाविकरीत्या स्वदेहे कृतं चन्दनलेपम् अपि विषमिति विशङ्क्य उपाविशत् । इह विरहाग्नौ तप्तायाःतस्याःकृते चन्दनं न सुरभि,नापि शीतलः अपि तु विषमयं पश्यति सा ।

अष्टपद्याः अयं भागः अतीव हृद्या भवति । तत्र विरहिण्याः राधायाः अवस्था विरहतीक्ष्णता च उपवर्णिता । विरहिण्याः तस्याः शरीरे केवलं लेपनमपि सोढुं सा असमर्था जाता इति कार्यम् अनुवाचकान् बोधयितुं कविना उचितानि पदानि स्वीकृतानि । एभिःपदैः तस्याःविरहतीव्रता व्यक्ता भवति । तस्योपरि पदस्यास्य आशयगाम्भीर्यं पदगुम्फनरीतिः ताललयत्वं चमत्कारभंगिःमधुरालापनसौन्दर्यं च आस्वादनक्षमतां वर्धयति । ।

3 "तव विरहे" इति अष्टपद्याः आस्वादनटीका सूचिकानुसारं लिखत ।

सूचिकाः

आवासो विपिनायते, ।

हारं भारं मनुते ।
विषमिव पश्यति, ।
विगलितनालम् ।
किसलयतल्पम् ।
जपति सकामम् ।

भारतीयवैष्णवभक्तिप्रस्थानस्य प्रमुखः कविवर्यः आसीत्
जयदेवकविः । द्वादशे शतके वङ्गदेशाधिपस्य लक्ष्मणसेनस्य
राजसभायामासन् पञ्चरत्नेति प्रसिद्धाः कवयः । तेषु प्रमुखः आसीत् श्री
जयदेवः । जयदेवेन विरचितं गीतगोविन्दं संस्कृतसाहित्ये अप्रतिमं
स्थानमलङ्करोति । श्रीमद्भागवते दशमस्कन्धे प्रतिपादिता रासलीला एव
अस्य विषयः । आभारतं गीतगोविन्दं विविधासु कलासु साहित्यरूपेण
वर्तते । केरलेषु सोपानसंगीतस्य साहित्यरूपेण प्रचुरप्रचारमाप्नुत
गीतगोविन्दम् ।

तव विरहे इति अष्टपद्यां राधायाः विरहतीव्रता एव सविशेषेण
विवृणोति । अत्र राधायाः अवस्थां ज्ञात्वा स्वसखी कृष्णस्य समीपं
गत्वा एवं न्यवेदयत् । हे कृष्ण तव विरहे राधा स्वस्य आवासः
विपिनमिव आचरति । प्रियसखीमालापि सा जालं इव आचरति ।
श्वसितपवनः सा अरण्याग्निः इति गणयति । सा राधिका विरहतीव्रतया
हरिणी इव चकिता अभवत् ।

हे केशव श्रूयतां सखीभिः धारिता मालां अपि विरहतीव्रतया
भारयुक्ता इति सङ्कल्पयति ।

अतीव दुःखिता सा बिसरहित नलिनेन सदृशम् अश्रुपूर्णं परिक्लान्तं
च नयनं त्वदर्शन आकाङ्क्षया सर्वासु दिक्षु प्रसरति ।

प्रकृत्या शरीरस्य तापनिवारणार्थं लिप्तं स्निग्धं चन्दनं अपि
विरहिण्याः तस्याः वपुषि अत्यन्तम् उष्णतायै एव वर्तते । अतः
चन्दनं वा विषं वा लिप्तम् इति शङ्क्यते ।

सा राधिका तस्य अलोलं कपोलं सायं बालशशिनम् इव पाणितलेन
न त्यजति । अस्योपरि सा एवमपि चिन्तयति पाटलवर्णपल्लवैः रचितं
तल्पं केशवस्य विरहात् अग्निना रचितं तल्पमिव गणयति ।

अपरे आसन्नमरणाः विष्णुपदप्राप्त्यर्थं हरिरिति जपति, सा राधा तु
अतिशयेन साभिलाषं स्वप्रीयतमस्य कृष्णस्य नाम पुनःपुनः उच्चरति
एवं राधायाः विरहाधिक्यं सखी कृष्णं प्रति अवोचत् ।

तव विरहे इति अष्टपदीद्वारा कविः राधायाः विरहवैवश्यं अस्याः
दयनीयावस्था च सम्यग्चित्रितम् । कवेः कृष्णभक्तिः भावनाविलासः च
पदे पदे द्रष्टुं शक्यते । तद्वत् चमत्कारप्रयेगचातुरी, ललितपदप्रयोग
सामर्थ्यं, पदगुम्भननैपुणी, ताललयात्मकत्वं भावना च आस्वादकानां चित्ते
मधुरानुभूतिं जनयति इति वक्तुं शक्यते । ।

4 अधः प्रदत्तानि सूचकानि स्वीकृत्य विरहिण्याः राधायाः अवस्थाम्
अधिकृत्य टिप्पणीं लिखत ।

सूचकाः

आवासो विपिनायते, ।

विषमिव पश्यति, ।

किसलयतल्पम् ।

जपति सकामम् ।

भारतीयवैष्णवभक्तिप्रस्थानस्य प्रमुखः कविः आसीत्
जयदेवकविः । सः वङ्गदेशीयः भवति । जयदेवेन विरचितं गीतगोविन्दं

संस्कृतसाहित्ये अप्रतिमं स्थामलङ्करोति । श्रीमद्भागवते दशमस्कन्धे प्रतिपादिता रासलीला एव अस्य विषयः । आभारतं गीतगोविन्दं विविधासु कलासु साहित्यरूपेण वर्तते । केरलेषु सोपानसंगीतस्य साहित्यरूपेण प्रचुरप्रचारमाप्नुता गीतगोविन्दम् ।

तव विरहे इति अष्टपद्यां राधायाः विरहतीव्रता एव सविशेषेण विवृणोति । अत्र राधायाः अवस्थां ज्ञात्वा स्वसखी कृष्णस्य समीपं गत्वा एवं न्यवेदयत् । हे कृष्ण तव विरहे राधा स्वस्य आवासःविपिनमिव आचरति । प्रियसखीमालापि सा जालम् इव आचरति । श्वसितपवनः सा अरण्याग्निःइति गणयति । सा राधिका विरहतीव्रतया हरिणी इव चकिता अभवत् ।

हे केशव श्रूयतां सखीभि धारिता माला अपि विरहतीव्रतया भारयुक्ता इति सङ्कल्पयति । अतीव दुःखिता सा बिसरहित नलिनेन सदृशम् अश्रुपूर्णं परिक्लान्तं च नयनं त्वदर्शन आकाङ्क्षया सर्वासु दिक्षु प्रसरति । प्रकृत्या शरीरस्य तापनिवारणार्थं लिप्तं स्निग्धं चन्दनं अपि विरहिण्याः तस्याः वपुषि अत्यन्तम् उष्णतायै एव वर्तते । अतः चन्दनं वा विषं वा लिप्तम् इति शङ्क्यते ।

सा राधिका तस्य अलोलं कपोलं सायं बालशशिनम् इव पाणितलेन न त्यजति । अस्योपरि सा एवमपि चिन्तयति पाटलवर्णपल्लवैः रचितं तल्पं केशवस्य विरहात् अग्निना रचितं तल्पमिव गणयति ।

अपरे आसन्नमरणाः विष्णुपदप्राप्त्यर्थं हरिरिति जपति, सा राधा तु अतिशयेन साभिलाषं स्वप्रीयतमस्य कृष्णस्य नाम पुनःपुनःउच्चरति एवं राधायाः विरहाधिक्यं सखी कृष्णंप्रति अवोचत् ।

तव विरहे इति अष्टपदी द्वारा कविः राधायाः विरहवैवश्यं अस्याः
दयनीयावस्थां च सम्यग्चित्रितम् । कवेः कृष्णभक्तिः भावनाविलासः च
पदे पदे द्रष्टुं शक्यते ।

६ क विभागे प्रदत्तमाशययुक्तं गीतं ख विभागात् चित्वा लिखत ।

.....

क विभागः-----चन्दनं विषमिति विशङ्क्य पश्यति ।

ख विभागः-----दिशि दिशि किरति सजलकणजालं
नयननलिनमिव विगलितनालम् । ।

सरसमसृणमपि मलयजपङ्कं
पशयति विषमिव वपुषि सशङ्कम् । ।

उत्तरम्

सरसमसृणमपि मलयजपङ्कं
पशयति विषमिव वपुषि सशङ्कम् ।